

บทที่ 2

กรอบแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้เลือกใช้นวัตกรรมทั้งหมด 4 นวัตกรรม ได้แก่

- 2.1.1) นวัตกรรมเกี่ยวกับการอพยพโยกย้ายถิ่น
- 2.1.2) นวัตกรรมเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ
- 2.1.3) นวัตกรรมเกี่ยวกับสภาพทางสังคม
- 2.1.4) นวัตกรรมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

2.1 กรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1) นวัตกรรมเกี่ยวกับการอพยพโยกย้ายถิ่น

William Petersen (1962: p. 291-298) นักประชากรศาสตร์ชาวอเมริกัน ได้ทำการศึกษาและรวบรวมเกี่ยวกับการอพยพโยกย้ายถิ่นของประชากรออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1) การอพยพแบบดั้งเดิม (Primitive Migration) เป็นการอพยพโยกย้ายของชนในอดีตเพื่อแสวงหาอาหาร เร่ร่อนเลี้ยงสัตว์ เป็นการย้ายที่อยู่เพื่อการดำรงชีวิต แสวงหาที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์กว่าเดิม ปัจจุบันการอพยพจากชนบทเข้าสู่เมือง เพื่อแสวงหาวิธีการดำเนินชีวิตแบบใหม่ ก็ถือว่าอยู่ในลักษณะการอพยพแบบนี้

2) การอพยพโดยการถูกกระตุ้นหรือถูกบังคับ (Impelled and Forced Migration) เป็นการอพยพโยกย้ายถิ่นแบบที่ผู้ถูกบังคับมีความสามารถในการตัดสินใจว่าจะอยู่หรือจะไป เช่น พลิกภัยหรือหลบหนีปัญหาต่างๆทางด้านเชื้อชาติศาสนา หรือเกิดจากพลังผลักดันทางการเมือง และโดยอาจจะถูกบีบบังคับโดยรัฐบาลหรือผู้มีอิทธิพลบางกลุ่ม เช่น พวกนาซีบังคับให้ชาวยิวอพยพไปอยู่แห่งหนึ่ง หรือพวกพ่อค้าทาสไปบังคับกวาดต้อนพวกผิวดำจาก ออฟริกา มาขายที่อเมริกา เป็นต้น

3) การอพยพโดยเสรี (Free Migration) เป็นการอพยพโยกย้ายถิ่นของปัจเจกชนโดยเสรี ซึ่งอาจจะเกิดแรงจูงใจจากภายนอก เช่น ตำแหน่งงาน รายได้ หรือการผจญภัย การอพยพโยกย้ายแบบนี้จะขึ้นอยู่กับตัดสินใจของปัจเจกชนเอง และทุนทรัพย์ที่ใช้ในการย้ายถิ่นก็เป็นของตนเองด้วย ซึ่งการอพยพโดยเสรีนี้จะนำไปสู่การอพยพในระดับต่อไป

4) การอพยพแบบกลุ่มชนจำนวนมาก (Mass Migration) สืบเนื่องมาจากการอพยพโดยเสรี ซึ่งการโยกย้ายถิ่นเข้าไปบุกเบิกหรือผจญภัยในถิ่นที่อยู่ใหม่จูงใจให้ชนจำนวนมากย้ายถิ่นตาม เช่น การค้นพบทวีปอเมริกา การขุดพบทอง มีผลจูงใจให้ชนจำนวนมากย้ายถิ่นตามเข้าไป

ขณะที่นายจัตถ์ บุษย์พัฒน์ (2536: หน้า 252-255) ได้สรุปสาเหตุของการอพยพโยกย้ายถิ่นไว้ 2 สาเหตุหลักดังนี้

ปัจจัยผลักดัน (Push Factors) เป็นปัจจัยที่ผลักดัน หรือส่งผลให้ผู้อพยพโยกย้ายถิ่นส่วนใหญ่ อพยพเข้าสู่ประเทศไทยอันถือว่าเป็นปัจจัยภายในของผู้อพยพโยกย้ายเอง เช่น ปัญหาทางด้านการเมือง ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาทางด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) เป็นสาเหตุภายในของประเทศไทยที่ดึงดูด หรือชักจูงให้ผู้อพยพโยกย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยในประเทศไทย ซึ่งมีอยู่หลายประการดังนี้

- ความโอบอ้อมอารีของคนไทย
- สภาพเศรษฐกิจที่ดีกว่า
- ความต้องการแรงงาน
- ความผ่อนปรนของรัฐบาล

โชคชัย ศรีหิรัญรัตน์ (2542: หน้า 11) กล่าวถึงการอพยพโยกย้ายถิ่นว่าการอพยพโยกย้ายถิ่นของชนกลุ่มหนึ่ง จากสถานที่หนึ่งและสังคมหนึ่ง ไปสู่อีกสถานที่และอีกสังคมหนึ่ง โดยอาจจะเป็นการอพยพโยกย้าย เพราะต้องการหลีกเลี่ยงทางการเมือง หรืออาจจะต้องการหลบหนีภัยธรรมชาติอื่นๆ ทั้งนี้อาจจะเป็นการอพยพโยกย้ายในระดับบุคคล ระดับครอบครัว ตลอดจนระดับสังคมตามลักษณะโยกย้ายถิ่นที่แตกต่างกันออกไป

โดยโชคชัยได้สรุปองค์ประกอบของการอพยพโยกย้ายถิ่นว่า ต้องประกอบไปด้วย การเคลื่อนย้ายของบุคคล หรือ กลุ่มคน จากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง ไม่ว่าจะป็นระยะทางใกล้หรือไกลเพียงใด ประกอบกับต้องมีระยะเวลาในการอยู่อาศัยในที่ซึ่งอพยพไป ในช่วงระยะเวลาหนึ่งด้วย

2.1.2) แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ

Arnold Wolfers(1952: p. 481-502) กล่าวไว้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาตินั้น เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะผูกพันกับทุกสิ่งในสังคม เพราะว่าคำว่า ความมั่นคงแห่งชาตินั้น เป็นคำที่มีความหมายคลุมเครือไม่ชัดเจน ที่เขากล่าวเช่นนี้เป็นเพราะว่าได้มีผู้ให้นิยามแนวคิดนี้ไว้ค่อนข้างหลากหลาย แนวคิดนี้นับว่าเป็นแนวคิดดั้งเดิมของประเทศทางยุโรปภายหลังการก่อตั้ง

ประเทศเป็น “รัฐประชาชาติ” (Nation State) ระหว่างศตวรรษที่ 17-19 ความหมายของความมั่นคงแห่งชาตินั้นในความหมายกว้างๆหมายถึง ความอยู่รอดของชาติ กล่าวคือ ความสามารถของชาติหนึ่งในอันที่จะป้องกันตัวเองจากการรุกรานด้วยกำลังทหารของชาติอื่นต่อชาติของตน ดังนั้นความมั่นคงจึงเกิดขึ้นเมื่อมีการใช้อำนาจของชาติ (Nation Power) ออกไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชาติในต่างประเทศ อันเกี่ยวข้องกับการกำหนดสถานะและเงื่อนไขบางอย่างของระบบระหว่างประเทศเพื่อค้ำประกันและสนับสนุนให้ชาติมีความมั่นคงปลอดภัยในระดับที่น่าพอใจ หรือเรียกว่า “ความมั่นคงขั้นพื้นฐาน”

จะเห็นได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติในช่วงแรกๆจะจำกัดอยู่เพียงในกิจการของทหารหรือการใช้อำนาจแห่งชาติให้บรรลุผลอันสมบูรณ์ ในสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างประเทศหรือสถานการณ์อันเร่งด่วนฉุกเฉิน อย่างไรก็ตาม แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมกาลเวลา เมื่อมีสิ่งใหม่ๆเข้ามาามีอิทธิพล มีผลกระทบต่อความเป็นชาติ แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติได้ขยายครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะแวดล้อมภายในประเทศหลายๆด้าน คือ ปัจจัยทางการเมือง ทางเศรษฐกิจและทางสังคมจิตวิทยา

ส่วนความมั่นคงแห่งชาติในบริบทของไทยนั้น(นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.2541-2544, www.nsc.go.th) พระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2495 ได้กำหนดคำนิยามเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติเอาไว้ด้วยว่า “ความมั่นคงหรือความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักร” หมายความว่า การให้อิทธิพลของชาติหรือสวัสดิภาพของประชาชนอยู่ในความมั่นคงและปลอดภัย รวมตลอดถึงการให้ประเทศดำรงอยู่ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร

ความมั่นคงแห่งชาติเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะมีขอบเขตกว้างขวางและครอบคลุมเรื่องต่างๆมากมายโดยทั่วไปมักเข้าใจว่า ความมั่นคงแห่งชาติเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสงครามหรือการป้องกันประเทศเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมไปถึงเรื่องอื่นๆที่มีความสำคัญเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติด้านอื่นๆอีกด้วย เช่น การเมือง เศรษฐกิจและสังคมจิตวิทยา เป็นต้น ซึ่งความมั่นคงแห่งชาติแต่ละด้านมีความหมายครอบคลุมถึงประเด็นต่างๆดังนี้

- 1) ความมั่นคงแห่งชาติด้านเศรษฐกิจ โดยปกติจะพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นสำคัญ อันได้แก่ ความเป็นปึกแผ่นทางการค้า การอุตสาหกรรม การเงิน ตลอดจนการกินอยู่ดีของประชาชนในชาตินั้น เป็นต้น

2) ความมั่นคงแห่งชาติทางด้านสังคมจิตวิทยา หมายถึง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และการได้รับความคุ้มครองจากรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างเพียงพอ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความมั่นใจในความปลอดภัย ปราศจากอันตรายและปราศจากความตื่นกลัวและความวิตกกังวลต่างๆ นอกจากนี้แล้วยังหมายความรวมถึงความเป็นธรรมในสังคมด้วย (Social Justification) ซึ่งหมายถึง ความเป็นธรรมที่ได้รับจากกระบวนการยุติธรรมของรัฐเป็นสำคัญด้วย

3) ความมั่นคงแห่งชาติทางการเมือง หมายถึง ความมั่นคงแห่งชาติด้านการเมืองภายในประเทศและความมั่นคงแห่งชาติด้านการเมืองระหว่างประเทศ

สำหรับความมั่นคงแห่งชาติทางการเมืองระหว่างประเทศนั้น จะขึ้นอยู่กับนโยบายด้านการเมืองระหว่างประเทศของรัฐบาลเป็นสำคัญ กล่าวคือ จะต้องเป็นไปในลักษณะที่จะช่วยให้ประเทศชาติได้รับผลประโยชน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การทหารและสังคมจิตวิทยา โดยเสริมสร้างมิตรให้มากและหลีกเลี่ยงที่จะสร้างศัตรูโดยไม่จำเป็น อนึ่ง การดำเนินนโยบายด้านการเมืองระหว่างประเทศจะได้รับผลอย่างเต็มที่ที่จะต้องสร้างความมั่นคงภายในประเทศให้สูงขึ้นเสียก่อน

4) ความมั่นคงแห่งชาติด้านการทหาร หมายถึง การที่ประเทศมีกำลังทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ในการป้องกันประเทศและรักษาความสงบสุขภายในประเทศอย่างเพียงพอ มีคุณภาพอุดมการณ์ มีวินัย มีขวัญกำลังใจที่สูง รวมทั้งมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสามารถเอาชนะการคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศได้

การอพยพของผู้ลี้ภัยหรือผู้อพยพครั้งหนึ่งคิดว่าเป็นเพียงปรากฏการณ์ทางสังคมหรือทางเศรษฐกิจ แต่แนวคิดที่เพิ่งเกิดขึ้น โดยผู้นำทางการเมืองและผู้นำทางการทหารของประเทศจำนวนมาก คือ การตระหนักถึงผลกระทบของภัยคุกคามนี้ต่อความมั่นคงแห่งชาติอันเกิดจากผู้ลี้ภัยข้ามชาติ เพราะประเทศที่มั่งคั่งทั้งหลายทั่วโลกต่างเผชิญกับการหลั่งไหลของคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและผู้ลี้ภัยที่เพิ่มขึ้น เช่น สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย รัสเซีย แอฟริกาใต้ และสาธารณรัฐอาหรับเอมิเรต เป็นต้น

ประเทศเหล่านี้เป็นประเทศที่มีคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน และกำลังเผชิญภัยคุกคามความมั่นคงของประเทศ ซึ่งหลายประเทศได้หันมาใช้วิธีการทางการทหารในการสกัดกั้นการหลั่งไหลเข้ามาของคนต่างชาติ และการผลักดันคนต่างชาติเหล่านี้ให้กลับประเทศด้วย เช่น อิตาลีและมาเลเซีย เป็นต้น

สำหรับการอพยพเข้ามาในประเทศไทยของคนต่างชาตินั้น ได้เกิดขึ้นเป็นระยะเวลาช้านานแล้วเช่นกัน โดยเฉพาะผู้อพยพจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า ลาว กัมพูชา จีน และ

อินเดีย ผู้อพยพเหล่านี้นอกจากจะอพยพเพื่อลี้ภัยทางการเมืองแล้ว โดยส่วนใหญ่ยังเข้ามาเพื่อหา
งานทำในประเทศไทย เป็นผลให้ไทยประสบปัญหาแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายเพิ่มจำนวนมาก
ขึ้น จนกระทั่งในสมัยรัฐบาลของนายบรรหาร ศิลปอาชา ได้ประกาศให้มีการผ่อนผันให้มีการจ้าง
แรงงานต่างชาติเป็นการชั่วคราวในประเทศไทยเป็นระยะเวลา 2 ปี เพื่อรอส่งกลับประเทศของตน
เป็นผลให้แรงงานต่างชาติไหลทะลักเข้ามาในประเทศไทยอีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะแรงงาน
จากประเทศพม่า

การเข้ามาของแรงงานต่างชาติเหล่านี้ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติใน
2 ด้าน ตามลำดับ ดังนี้

1) ความมั่นคงของชาติทางด้านเศรษฐกิจ อันได้แก่

1.1 การสูญเสียด้านเศรษฐกิจ เพราะผู้อพยพอาจเข้ามาทำงานหาเงิน เมื่อได้รับ
ค่าตอบแทนก็นำกลับประเทศของตน ทำให้เกิดการรั่วไหลของเงินตราไปยังต่างประเทศ

1.2 ปัญหาชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก จะส่งผล
กระทบกระเทือนต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองภายในประเทศ

1.3 ปัญหาการแข่งขันแรงงานในประเทศ เพราะแรงงานต่างชาติมักมีความได้เปรียบแรงงาน
ไทยในเรื่องค่าแรง ความตั้งใจและความอดทนในการทำงาน ซึ่งหากแรงงานต่างชาติไม่พยายาม
สร้างความได้เปรียบในการทำงานกับแรงงานไทยแล้วนายจ้างก็คงไม่เสี่ยงที่จะจ้าง

1.4 ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แรงงานต่างชาติบางส่วนเข้าทำ
การบุกรุกทำลายป่าเพื่อใช้ในการเพาะปลูกพืช ก่อให้เกิดความเสียหายแก่พื้นที่ป่าในประเทศไทย

2) ความมั่นคงของชาติด้านสังคม อันได้แก่

2.1 ปัญหาเรื่องเชื้อชาติของบุตรของผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายที่เกิดในประเทศไทย
ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2535

2.2 ปัญหาการก่ออาชญากรรม ผ่า ปล้น จี้ แล้วหลบหนีกลับไปยังประเทศที่ตนเองอยู่ ทำ
ให้ประชาชนในประเทศที่ผู้อพยพเข้าไปเดือดร้อน

2.3 ปัญหาทางด้านสาธารณสุข ผู้อพยพบางส่วนนำเอาโรคติดต่อเข้ามาแพร่เชื้อแก่
ประชาชนในประเทศได้ โดยเฉพาะผู้อพยพผิดกฎหมาย ที่ไม่ได้ผ่านการตรวจร่างกายก่อน
เดินทางเข้าประเทศ (เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2535)

2.1.3) แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคม

สถานภาพ หมายถึง ฐานะหรือเกียรติของบุคคลหรือของกลุ่มในชุมชน เป็นตำแหน่งของบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมนับถือจากสาธารณชน สถานภาพจะสูงต่ำอย่างไรขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ เช่น อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ ศาสนา วงศ์สกุล ฯลฯ

ส่วนในอีกความหมายหนึ่งไม่ได้หมายถึงสถานภาพสูงต่ำของบุคคลในสังคม แต่หมายถึงสิทธิหน้าที่ ตามบทบาทของบุคคล เช่น มีสถานภาพเป็นบิดา หรือมีสถานภาพเป็นผู้สมรสแล้ว เป็นต้น

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า **สถานภาพทางสังคม (Social Status)** ไว้ว่า หมายถึง ตำแหน่ง ยศ หรือ ฐานะ ที่แสดงถึงความสูงต่ำของบุคคล เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นในกลุ่มหรือในสังคม บุคคลหนึ่งอาจจะมีได้หลายสถานภาพในสังคมก็ได้ เช่น ในครอบครัวมีฐานะเป็นพ่อ ซึ่งถือว่ามีสถานภาพสูง แต่ในสังคมอาจมีสถานภาพเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524: หน้า 363และ368)

วิถีชาวบ้านและจารีตจะเป็นตัวกำหนดและควบคุมสิทธิหน้าที่ของแต่ละสถานภาพ ได้แก่ ภาวะความเป็นผู้นำ อำนาจครอบงำ ความสามารถ สัมฤทธิผล อาชีพ และเครื่องหมาย เครื่องแต่งกาย กิริยามารยาท หรือกลวิธีอื่นๆที่ใช้ดึงดูดความสนใจ

Ralph Linton(2528: หน้า77-79 อ้างใน ชูติมา จันทรรัตน์, 2547) ได้แยกลักษณะของสถานภาพออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด (Ascribed Status) เป็นสถานภาพที่ได้มาโดยอัตโนมัติตั้งแต่แรกเกิด และเป็นสถานะที่ค่อนข้างถาวร แต่สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิดบางสถานภาพจะมีการเปลี่ยนแปลงตามภาวะกาลที่ล่วงเลยไป ซึ่งสามารถแยกย่อยได้ดังนี้

- เพศ เป็นสถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด โดยปกติแล้วเปลี่ยนแปลงไม่ได้ มีเพียง 2 เพศ คือ เพศชาย และ เพศหญิง
- อายุ เป็นสถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิดเช่นกัน แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามภาวะกาล โดยสังคมจะแบ่งเกณฑ์อายุออกเป็น 5 วัย คือ วัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา
- ความสัมพันธ์ทางสายเลือด เป็นหลักสากลอีกอย่างหนึ่งของสถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด ทุกคนจะได้รับสถานภาพเป็นลูกของพ่อแม่ เป็นน้องเป็นพี่ และแต่ละบุคคลก็จะมีสถานภาพทางเชื้อชาติและวรรณะเดียวกับผู้ให้กำเนิด

2. สถานภาพสัมฤทธิ์ (Achieved Status) เป็นสถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถที่จะได้มาซึ่งสถานภาพสัมฤทธิ์บางประการจะต้องมีการแข่งขัน เช่น อาชีพ การศึกษา เป็นต้น Young and Mack (อ้างใน อานนท์ อาภาภิรมย์, 2518: หน้า87-88) ได้ให้รายละเอียดลักษณะของสถานภาพไว้เพิ่มเติม โดยแบ่งสถานภาพออกเป็น 2 ลักษณะ เช่นกัน ดังนี้

1. สถานภาพโดยกำเนิด (Ascribed Status) เป็นเรื่องของการที่บุคคลนั้นได้รับสถานภาพมาโดยเงื่อนไขทางชีววิทยา (Biological Condition) ซึ่งแยกออกเป็น

- สถานภาพทางวงศ์วานญาติ (Kinship Status) คือ ความผูกพันกับครอบครัว ญาติพี่น้อง
- สถานภาพทางเพศ (Sex Status) คือ เพศที่ได้มาโดยกำเนิด ซึ่งจะมีบทบาท สิทธิหน้าที่ที่แตกต่างกัน
- สถานภาพทางอายุ (Age Status) คือ บุคคลจะได้รับสถานภาพตามเกณฑ์อายุของตน เช่น บุคคลจะบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุ 20 ปี บุคคลจะมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเมื่ออายุ 18 ปี บุคคลจะมีสิทธิทำบัตรประชาชนเมื่ออายุ 15 ปี เป็นต้น
- สถานภาพทางเชื้อชาติ (Race Status) บุคคลที่เกิดมาจากเชื้อชาติใดก็จะมีสถานภาพตามปทัสถานของเชื้อชาตินั้นๆ
- สถานภาพทางถิ่นกำเนิด (Regional Status) บุคคลที่เกิดมาในถิ่นกำเนิดใด ย่อมได้รับสถานภาพว่าเป็นคนท้องถิ่นนั้น
- สถานภาพทางชั้นสังคม (Class Status) บุคคลเกิดมาในชนชั้นใดก็จะได้รับสถานภาพตามนั้น เช่น ชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นต่ำ เป็นต้น

2. สถานภาพโดยการกระทำ (Achieved Status) สถานภาพประเภทนี้เป็นสถานภาพที่ได้รับมาในภายหลัง อันเป็นสืบเนื่องมาจากความสำเร็จของการกระทำของตน ดังนี้

- สถานภาพทางสมรส (Marital Status) คือการที่บุคคลได้รับสถานภาพความเป็นสามี ภรรยา ภายหลังการสมรสแล้ว
- สถานภาพทางบิดามารดา (Parental Status) คือการที่บุคคลได้รับสถานภาพความเป็นบิดามารดา เมื่อบุคคลนั้นมีบุตร
- สถานภาพทางการศึกษา (Educational Status) คือการที่บุคคลได้รับสถานภาพทางการศึกษาตามวุฒิที่ตนได้ศึกษามา

- สถานภาพทางอาชีพ (Occupational Status) คือการที่บุคคลมีโอกาสนในการแข่งขันด้านความสามารถในการประกอบอาชีพ และย่อมได้รับสถานภาพตามประเภทของอาชีพ
- สถานภาพทางการเมือง (Political Status) คือการที่บุคคลที่สนใจและอยู่ในวงการเมืองย่อมได้รับสถานภาพทางการเมือง เช่น ดำรงตำแหน่งต่างๆทางการเมือง

ตัวกำหนดสถานภาพ

บุคคลจะมีสถานภาพหรือตำแหน่งสูงหรือต่ำโดยทั่วไป มักขึ้นอยู่กับชนิดหรือขนาดของตัวกำหนดดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2543: หน้า 116-117)

- อำนาจหน้าที่ หรือ สิทธิอำนาจ หมายถึง อำนาจที่เป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นว่าถูกต้องชอบธรรม อาจเป็นอำนาจตามกฎหมายหรือตามประเพณีก็ได้ ชนิดและขนาดของอำนาจเป็นตัวกำหนดสถานภาพ หากบุคคลมีอำนาจหน้าที่หรือสิทธิอำนาจมากก็จะมีสถานภาพสูง เป็นต้น
- อำนาจ หมายถึง ความสามารถที่จะใช้อิทธิพลในการกำหนดแนวทางการประพฤติของบุคคลอื่น ซึ่งจะต้องมีขนาดและปริมาณของอำนาจมากกว่าเหนือกว่าบุคคลที่เขาใช้อิทธิพล อำนาจแบบนี้สังคมอาจจะไม่ยอมรับ
- เทือกเถาเหล่ากอ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดว่าบุคคลสมควรได้รับอภิสิทธิ์ในสังคมหรือไม่ กล่าวคือ เทือกเถาเหล่ากอเป็นตัวกำหนดความสูงต่ำของบุคคลได้
- ความมั่งคั่ง เป็นตัวกำหนดความสูงต่ำของสถานภาพของบุคคลอีกประการหนึ่ง โดยใช้ชนิด ประเภท ขนาด จำนวนของความมั่งคั่งเป็นตัวกำหนด
- ระดับการศึกษา เป็นตัวกำหนดความสูงต่ำของสถานภาพของบุคคลในทุกๆสังคม
- ชนิดหรือจำนวนผู้นับถือศาสนา ในสังคมหนึ่งๆอาจจะมีหลากหลายศาสนา แต่จะมีศาสนาที่มีผู้นับถือจำนวนมากและมีความสำคัญ ทำให้บุคคลที่นับถือศาสนานั้นมีความสำคัญ หรือ สถานภาพเช่นเดียวกับศาสนานั้น
- ลักษณะทางชีวภาพ เป็นลักษณะที่ติดตัวมาแต่กำเนิดที่มีส่วนกำหนดสถานภาพสูงต่ำในสังคม เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ เป็นต้น แม้ในปัจจุบันจะมีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงพิจารณาองค์ประกอบอื่นๆเช่น ระดับการศึกษา อาชีพ เป็นต้น

จากแนวคิดที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ในสังคมมีเครื่องชี้วัดสถานภาพของบุคคลที่สำคัญ 2 ลักษณะคือ สถานภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และสถานภาพสัมฤทธิ์หรือสถานภาพโดยการกระทำ ซึ่งสถานภาพทั้ง 2 ลักษณะก็มีตัวกำหนดความสูงต่ำของสถานภาพของบุคคลหนึ่งในสังคม สถานภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิดมักจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ คือ ก่อนข้างถาวรทำให้บุคคลต้องติดอยู่กับสถานภาพนี้ไปจนกว่าจะตาย เช่น เพศ สีผิว เชื้อชาติ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นตัวที่คนในสังคมใช้มองปัจเจกบุคคลว่า เขาควรได้รับการยกย่องหรือยอมรับในสังคมมากน้อยเพียงไร เราย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่าในปัจจุบันสังคมยังคงใช้เรื่องสถานภาพที่ติดตัวมาโดยกำเนิดมาเป็นตัวชี้วัดความสูงต่ำของบุคคลอยู่ และแม้กระทั่งคุณค่าของบุคคลเช่นกัน แต่เมื่อสังคมใดที่มีการพัฒนา บุคคลในสังคมมีการแข่งขันทางความสามารถมากขึ้น สังคมจึงเริ่มหันมาสนใจพิจารณาความสูงต่ำของบุคคลจากสถานภาพสัมฤทธิ์หรือสถานภาพโดยการกระทำมากขึ้น โดยยึดเอาความสามารถของบุคคลเป็นหลัก

2.1.4) แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน สิทธินี้จะติดตัวมาแต่กำเนิด เป็นสิทธิที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ผู้ใดจะมาแย่งไม่ได้ เป็นสิทธิธรรมชาติที่มนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน และพระเจ้าเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมา ได้ให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ สิทธินี้ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่มีใครจะล่วงละเมิดได้ ซึ่งได้แก่สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และสิทธิที่จะหาความสุขและรัฐทั้งหลายต้องกระทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิเหล่านี้อย่างเต็มที่ วิธีการเช่นนี้ทำให้มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์โลกที่ให้เหตุผลยอมรับว่าเป็นหลักที่ดีและเชื่อว่าจะทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมอย่างสันติและมีความสุข

ต่อมาความหมายสิทธิมนุษยชนได้รับการรับรองมากขึ้น ภายหลังจากที่ได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น โดยสมัชชาได้ลงมติยอมรับและประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 ซึ่งเป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับประชากรและประชาชาติทั้งหลาย ในอันที่จะให้มีการยอมรับนับถือและการปฏิบัติตามโดยสากลอย่างเป็นผลจริงจัง ทั้งในบรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกด้วยตนเองและในบรรดาประชาชนของดินแดนที่อยู่ใต้อำนาจของรัฐนั้นๆ และได้จำแนกสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองออกเป็น 2 ประเภท คือ “สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง” กับ “สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม”

สิทธิมนุษยชนที่ระบุในปฏิญญาสากลนี้ เป็นสิทธิเดียวกับสิทธิตามธรรมชาติ แต่ยังไม่มีความเป็นสิทธิตามกฎหมายอย่างแท้จริง รัฐแต่ละรัฐต้องนำสิทธิเช่นที่วางนี้ไปบัญญัติรับรองไว้ในกฎหมายภายในประเทศ โดยมากหรือน้อยตามแต่รัฐนั้นๆ จะเห็นเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

ขนบธรรมเนียม และระบบกฎหมายท้องถิ่นของแต่ละรัฐนั้น ซึ่งเป็นสิทธิตามความคิดเห็นของกฎหมายที่ถูกต้องของแต่ละรัฐ ดังนั้นสิทธิตามกฎหมายจึงแตกต่างจากสิทธิตามธรรมชาติ

แต่อย่างไรก็ดี สิทธิมนุษยชนโดยสหประชาชาติยังขาดพื้นฐานทางกฎหมายที่ชัดเจน เพราะไม่มีข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อกำหนดพันธกรณีของสมาชิกและกำหนดวิธีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้สำหรับกฎบัตรสหประชาชาติเองก็ยังไม่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของสหประชาชาติ ในการแก้ไขความเดือดร้อน กรณีที่มีคำร้องเรียนไว้อย่างชัดเจนเช่นกัน

แต่ในปัจจุบันกระแสเรื่องของสิทธิมนุษยชนได้ขยายความสำคัญอย่างกว้างขวางครอบคลุมประเทศต่างๆทั่วโลก เพราะชาติมหาอำนาจตะวันตก คือ สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก โดยนำเอาเรื่องนี้มาเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและใช้ในการปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือรัฐบาลของประเทศที่ทำการกดขี่ทารุณประชาชนของตน เช่น กรณีของประเทศพม่า นอกจากนี้มหาอำนาจตะวันตกยังใช้เรื่องสิทธิมนุษยชน เป็นเครื่องมือในการแทรกแซงเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากการค้าเสรี เช่น สหรัฐอเมริกาจะไม่ซื้อสินค้าจากการใช้แรงงานเด็กจากประเทศผู้ผลิต ทำให้ประเทศต่างๆที่เป็นคู่ค้ากับสหรัฐอเมริกาถูกกดดันให้ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อความอยู่รอดของประเทศ ประเทศส่วนใหญ่ซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนา และยังคงพึ่งพาประเทศมหาอำนาจเหล่านั้นอยู่นั้น จึงเป็นแรงขับให้กระแสเรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทวีความรุนแรงขึ้น จนทำให้ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาต้องนำเรื่องนี้มาปรับใช้กับประเทศของตน โดยที่ในบางกรณีเรื่องของสิทธิมนุษยชนก็มักจะขัดแย้งกับความ เป็นจริงตามสภาพของสังคมของประเทศนั้นๆ

ประเทศไทย ได้นำเรื่องสิทธิมนุษยชนมาปฏิบัติ โดยบรรจุเรื่องสิทธิมนุษยชนนี้ลงในกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งร่างโดยประชาชนในหมวดที่ 3 ว่าด้วย"สิทธิและหน้าที่ของชนชาวไทย" และเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้ความเสมอภาคกับมนุษยชนด้วย

โดยเฉพาะในมาตรา 30 ที่กล่าวว่า "บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน" ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพร่างกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ มาตรานี้รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

โดยส่วนหนึ่งได้ถูกจัดทำเป็นแผนแม่บทว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของคนต่างชาติโดยภายใต้รัฐธรรมนูญของไทย ได้คุ้มครองสิทธิมนุษยชนของคนต่างชาติไว้ด้วยหลักการเคารพเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของทุกคน โดยปราศจากการแบ่งแยกทางชาติพันธุ์และการเลือกปฏิบัติ การครอบงำ การขูดรีด เอารัดเอาเปรียบ การแบ่งชนชั้นและการกีดกัน โอกาสของชนชาติอื่นที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินไทย ในการพัฒนาความเป็นอยู่ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้และเพื่อดำรงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนไว้

แต่อย่างไรก็ตาม ภายใต้สภาวะปัจจุบันของสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่ต้องเผชิญกับการแข่งขันกันเพื่อความอยู่รอด ทำให้สังคมไทยยังคงมีอคติต่อคนต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยไม่ว่าจะด้วยสถานะทางสังคมใด เช่น อคติในด้านการทำงาน โดยมีทัศนคติว่าคนต่างชาติจะมาแย่งงานและรายได้คนไทย ทั้งที่ในบางกรณีงานประเภทนั้นก็ไม่มีแรงงานไทยสนใจที่จะทำและหรืออาจจะมีแรงงานคนไทยไม่เพียงพอ ในขณะที่เดียวกันแรงงานต่างชาติก็มักจะไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทั้งปวง อาทิ สิทธิทางแพ่งในการทำงาน สิทธิในสวัสดิการสังคม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิที่พึงมีพึงได้ โดยเฉพาะชาวต่างชาติ ที่มีการศึกษาน้อย ค่าแรงต่ำและยากจน ทำให้โอกาสในการพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ นั้นแทบจะไม่มี ซึ่งมักจะก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมให้แก่ประเทศไทยในระยะต่อมามีเห็นจากสื่อต่างๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์อยู่เป็นประจำ

จากยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคล สถานความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.2548 มีความสำคัญว่าปัจจุบันประเทศไทยมีกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาเกี่ยวกับสถานะและสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศไทยหลายกลุ่ม ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีทั้งในส่วนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมแต่ตรวจสอบจากราชการ และกลุ่มที่อพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้านด้วยเหตุผลทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความไม่ปลอดภัยในชีวิต โดยบางส่วนไม่สามารถส่งกลับประเทศต้นทางได้จำนวนประมาณ 1-2 ล้านคนเศษและมีแนวโน้มจะเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้สถานการณ์ดำรงชีวิตของบุคคลดังกล่าวไม่เอื้อต่อความมั่นคงและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ดังนั้นหากปล่อยไว้โดยไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหา จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติในระยะยาวอย่างรุนแรง โดยผลกระทบดังกล่าว ไม่จำกัดเฉพาะที่จะเกิดจากกลุ่มบุคคลกลุ่มนี้โดยตรงเท่านั้น แต่จะรวมถึงกลุ่มบุตรหลานที่จะเกิดขึ้นในภายหลังซึ่งจะมีปัญหาด้านสังคมตามมา อันจะเป็นการเพิ่มความรุนแรงของสภาพปัญหาให้มากยิ่งขึ้นอีกด้วย อย่างไรก็ตามในช่วงที่ผ่านมาแม้ทางราชการจะได้ดำเนินการแก้ไขปัญหามาอย่างต่อเนื่องซึ่งมีความคืบหน้าไประดับหนึ่ง แต่การแก้ไขปัญหายังขาดวิธีการจัดการอย่างเป็นระบบและยังคงมีปัญหาลุ่บหลุมในการดำเนินการอีก

หลายประการ อาทิ ปัญหาในเรื่องกฎระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง รวมถึงปัญหาในเรื่องทัศนคติของเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงาน จึงจำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องร่วมกันพิจารณา กำหนดแนวทางดำเนินงานให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์

การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพและยั่งยืน ภายใต้อำนาจพื้นฐานของการยอมรับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและการยอมรับในสิทธิขั้นพื้นฐานของคนกลุ่มดังกล่าว โดยจัดทำเป็น ยุทธศาสตร์และมาตรการที่เหมาะสมครอบคลุมในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้อง จะนำไปสู่ การแก้ไขปัญหามาตรวมอย่างเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีความโปร่งใสสามารถ ตรวจสอบได้

กรอบความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์

1. แนวทางตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ว่า “ประชาชนที่อยู่ในประเทศเขามีมานานแล้ว แต่ก็ไม่เป็นคนไทย คือ เขาไม่ถือว่าเป็นคนไทยแท้จริง เขาอยู่และเกิดในเมืองไทย แต่ก็ไม่ได้รับประโยชน์ของความเป็นไทย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติเหมือนกัน เพราะว่าถ้าหากว่ามีคนที่อยู่ในเมืองไทยและก็มีใจมาก ไม่มีความน้อยใจมาก ไม่มีใครเอาใจใส่ก็จะทำให้ความมั่นคงของประเทศด้อยไป”

2. แนวคิดยุทธศาสตร์สันติวิธีเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนพื้นฐานของการยอมรับความจริง เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ทัศนคติที่ดีต่อกัน และตระหนักในคุณค่าความหลากหลายของความคิด วิถีชีวิต และวัฒนธรรม

3. หลักการเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลและความมั่นคงของชาติ

4. การยอมรับความจริงว่ามีกลุ่มคนที่มีปัญหาสถานะและสิทธิบางกลุ่มที่ไม่สามารถส่งกลับไปยังประเทศต้นทางได้ การบริหารจัดการจึงอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลย์ระหว่าง หลักสิทธิมนุษยชน ความมั่นคงของมนุษย์ และความมั่นคงของชาติ

5. การรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายไทยแก่กลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติเหมาะสม และให้สอดคล้องกับพันธกรณีที่ผูกพันประเทศไทยตามกฎหมายระหว่างประเทศ

6. ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาทั้งในปัจจุบันและป้องกันปัญหาในอนาคต โดยมี แนวทางการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ชัดเจนและแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

7. การมีฐานข้อมูลกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่ชัดเจนอันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและการมีเอกสารแสดงตนเพื่อการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานระหว่างรอการพิสูจน์สถานะ

8. การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในสังคม รวมถึงประชาคมระหว่างประเทศและประเทศต้นทางเข้ามามีส่วนรับรู้และร่วมมือในการแก้ปัญหา

โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1) เพื่อเร่งรัดกำหนดสถานะที่เหมาะสมให้แก่กลุ่มคนที่ไม่ได้สถานะชัดเจน หรือมีสถานะที่ไม่เอื้อต่อการใช้สิทธิในการพัฒนาที่เหมาะสมตามศักยภาพของตน ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มคนดังกล่าวสามารถเข้าถึงสิทธิที่พึงได้รับและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม รวมทั้งสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้ตามศักยภาพที่ตนมี

2) เพื่อให้การคุ้มครองดูแลด้านสิทธิมนุษยชนต่อกลุ่มคนที่ไม่ได้สถานะใด ๆ สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสมดุลทั้งทางด้านความมั่นคงและสิทธิมนุษยชน ไม่เกิดปัญหาผลกระทบต่อประเทศในระยะยาวในทุกด้าน รวมทั้งนำไปสู่การตัดสินใจทางนโยบายเพื่อกำหนดสถานะและสิทธิรองรับที่เหมาะสม

3) เพื่อให้มีแนวทางการจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลอย่างเป็นระบบ ไม่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติและไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

4) เพื่อปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐ ให้ลดความหวาดระแวง ความไม่ไว้วางใจ จนส่งผลให้เกิดการปฏิบัติต่อกับกลุ่มบุคคลดังกล่าวในเชิงลบ อาทิ การมีทัศนคติว่าบุคคลไร้สถานะส่วนใหญ่จะเกี่ยวพันกับพฤติกรรมในการลักลอบค้ายาเสพติดหรือตัดไม้ทำลายป่า การมองว่าบุคคลไร้สถานะเป็นภาระที่สังคมจะต้องคอยดูแล เป็นต้น

5) เพื่อสร้างหลักประกันให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานโดยสุจริตให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงานและลดโอกาสในการแสวงหาประโยชน์โดยทุจริตที่อาจจะเกิดขึ้น

6) เพื่อป้องกันการอพยพเข้ามาใหม่ของกลุ่มคนที่ไม่มีสถานะ โดยการกำหนดมาตรการดำเนินการเชิงสร้างสรรค์ที่ไม่ส่งผลกระทบในด้านสิทธิมนุษยชน ภาพลักษณ์ของประเทศ และสอดคล้องกับสถานการณ์ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน

2.2 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สรุปสาระสำคัญจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัญหาชาวม้งลาวทั้งกลุ่มเก่ากลุ่มใหม่ได้อ้างสาเหตุหลักเดียวกันคือ ความหวาดกลัวการปราบปรามพวกปฏิบัติภักย์ต่อรัฐบาลลาว ตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นกำลังพลช่วยรบของหน่วยซีไอเอ ซึ่งได้กลายเป็นข้ออ้างที่สำคัญและได้มีการนำเอาเอกสาร ภาพถ่าย ตั้งแต่สมัยที่ถูกปราบปรามนำมากล่าวอ้างเพื่อขอสิทธิในการลี้ภัยและไปยังประเทศที่สาม แต่จากการดำเนินการปฏิบัติการทางจิตวิทยา พบว่า ส่วนใหญ่ที่อพยพมานั้นเกิดจากการชักจูงใจที่จะไปอยู่ประเทศที่สามในความรู้สึกและเข้าใจว่า จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิม ซึ่งเป็นเหตุผลที่ดูจะมีน้ำหนัก มากกว่า ความหวาดกลัวในอดีต

2.2.1) ประเด็นการศึกษาเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการอพยพโยกย้ายถิ่น

ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ และคณะ(2521: หน้า 95) ได้ให้ความหมายว่า การย้ายถิ่น หมายถึง การที่ประชากรจากสถานที่หนึ่งได้ย้ายไปตั้งถิ่นฐานอีกสถานที่หนึ่ง โดยการย้ายออกนอกขอบเขตและเกินระยะเวลาที่กำหนด การย้ายถิ่นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยอย่างถาวรและค่อนข้างถาวร ไม่ว่าจะการย้ายถิ่นนั้นจะมีระยะทางใกล้ไกลเพียงใดและจะสมัครใจหรือไม่ก็ตาม การย้ายถิ่นทุกครั้งต้องมีจุดเริ่มต้นและจุดหมายปลายทางตลอดจนอุปสรรคต่างๆ จำแนกออกเป็นปัจจัย 3 ลักษณะได้แก่ ปัจจัยผลักดันซึ่งเปรียบเสมือนปัจจัยลบ ปัจจัยดึงดูดเปรียบเสมือนปัจจัยบวก และปัจจัยที่มีความเป็นกลางหรือมีค่าเท่ากับศูนย์ ซึ่งได้พิจารณาจากองค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ปัจจัยหรือเงื่อนไขในพื้นที่ต้นทาง การย้ายถิ่นเกิดขึ้นบนพื้นที่ต้นทาง หมายถึง การที่บุคคลย้ายออกหรือยอมจากที่พำนักอาศัยประจำเนื่องจากอิทธิพลหรือปัจจัยที่มีอยู่ในพื้นที่ต้นทางมีส่วนกำหนด โดยพื้นที่ต้นทางจะประกอบด้วยปัจจัยที่เป็นทั้งปัจจัยผลักดันและปัจจัยที่ดึงดูดหรือยึดบุคคลไว้ ปัจจัยผลักดันซึ่งถือเสมือนเป็นปัจจัยลบ ที่ทำให้คนรู้สึกว่าไม่มีความประสงค์จะอยู่ในที่เดิม ในขณะที่เดียวกันปัจจัยดึงดูดหรือสิ่งที่ยึดบุคคลไว้เป็นเสมือนปัจจัยบวก ที่คอยยึดเหนี่ยวให้บุคคลประสงค์ที่จะอยู่ในถิ่นฐานเดิมหรือไม่ยอมละทิ้งที่อยู่อาศัย นอกจากปัจจัยผลักดันแล้ว ยังรวมถึงปัจจัยที่มีภาวะเป็นกลาง ปัจจัยมีค่าเท่ากับศูนย์ คือ ไม่ผลักดันหรือดึงดูด ซึ่งเป็นองค์ประกอบ

ต่างๆในการดำเนินชีวิตในพื้นที่ ปัจจัยทั้งสามลักษณะเหล่านี้ ไม่คงที่และแปรเปลี่ยนตามเวลาหรือขึ้นอยู่กับบุคคลที่จะตัดสินใจในการย้ายถิ่น ตัวอย่างปัจจัยดึงดูด เช่น ความชอบในที่อาศัย การมีครอบครัวที่ดี ความสะดวกสบายในการทำมาหากิน การมีที่ดิน การมีที่อยู่อาศัย การทำนาไร ได้ผลดี สภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความยุติธรรม มีรายได้ดีและมีสิ่งบริการทางสังคมที่ดี เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล สถานีตำรวจ ผู้ปกครองที่ดี

ในขณะเดียวกัน พื้นที่ต้นทางก็มีปัจจัยผลักดัน เช่น ความล้มเหลวในการทำมาหากิน การมีครอบครัวที่แตกแยก การหย่าร้าง โจรผู้ร้ายชุกชุม การขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ผู้ปกครองไม่ดี ความไม่ยุติธรรม ไม่มีที่ทำกิน ไม่มีบ้านอาศัยและสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ตลอดจนขนาดการบริการต่างๆ ปัจจัยเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งผลักดันให้เกิดการย้ายถิ่น สำหรับปัจจัยที่เป็นกลางก็อาจเป็นปัจจัยที่กล่าวมาทั้งหมดได้ แต่ในช่วงเวลาหนึ่งหรือต่อบุคคลหนึ่งอาจไม่เป็นทั้งดึงดูดหรือผลักดัน

2. ปัจจัยหรือเงื่อนไขในพื้นที่ปลายทาง ณ จุดของพื้นที่ปลายทางก็มีปัจจัยสำคัญ 3 กลุ่มเช่นกัน คือ ประกอบด้วยปัจจัยด้าน ปัจจัยดึงดูด และปัจจัยที่เป็นกลาง

สำหรับปัจจัยด้านหรือผลักดันก็อาจรวมลักษณะ เช่น ความยากจน มีโจรผู้ร้ายชุกชุม คนในสังคมไม่มีน้ำใจ สภาพแวดล้อมเสื่อม อากาศร้อน รถติด ที่ดินและที่พักอาศัยมีราคาแพงเกินกว่าจะหามาเป็นเจ้าของ ส่วนปัจจัยดึงดูด เช่น ค่าแรงที่สูง โอกาสในการหางานทำได้ง่ายกว่า มีสถานศึกษาที่ดี มีสถานบริการหลากหลาย

3. ปัจจัยหรืออุปสรรคที่อยู่ระหว่างพื้นที่ต้นทางและพื้นที่ปลายทาง จะมีมากหรือน้อย รวมถึงแต่กระบวนการของการเดินทาง เช่น ค่าใช้จ่าย ระยะเวลา ขั้นตอนต่างๆที่จะต้องผ่านจากพื้นที่ต้นทาง ไปสู่พื้นที่ปลายทาง ถ้าอุปสรรคไม่หนักหนาหรือมีน้อยก็จะช่วยในการตัดสินใจได้มากขึ้น เช่น ค่าเดินทางเป็นวัน เป็นสัปดาห์ และเป็นปี และไม่ผ่านขั้นตอนกฎหมายมากมาย แต่ถ้าปัจจัยดังกล่าวมีมาก เช่น จะต้องขออนุญาตจากราชการก่อน มีค่าใช้จ่ายสูง หรือมีการห้ามเดินทางเข้าออก ปัจจัยเหล่านี้จะเป็นอุปสรรคต่อการย้ายถิ่นด้วยเช่นกัน

ความสำคัญของการย้ายถิ่นยังขึ้นอยู่กับตัวบุคคลผู้ประสงค์ต้องการย้ายถิ่นเป็นสำคัญ เช่น การตัดสินใจย้ายถิ่นขึ้นอยู่กับความต้องการของบุคคลที่จะย้ายถิ่นเองเป็นผู้กำหนด โดยมีองค์ประกอบการตัดสินใจจากปัจจัยทั้งสามลักษณะที่กล่าวมา ลักษณะของบุคคลจะทำให้เข้าใจกระบวนการย้ายถิ่นมากขึ้น

4. ปัจจัยด้านบุคคล บุคคลผู้ย้ายถิ่นมีลักษณะอย่างไรจะเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการตัดสินใจย้ายถิ่นและดำเนินการย้ายถิ่น ลักษณะของบุคคลจะเป็นตัวกำหนดคุณค่าของปัจจัยต่างๆ เปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ปลายทาง ความแตกต่างของบุคคลไม่ว่าจะมีคุณค่าต่อผู้ย้ายถิ่นหรือไม่

นอกจากนี้ ชัยวัฒน์ ยังได้อธิบายเพิ่มเติมถึงปัจจัยต่างๆที่ทำให้คนย้ายถิ่นออกไปโดยที่จำแนกปัจจัยออกเป็น 2 พวก คือ

1. ปัจจัยที่มีส่วนในการผลักดัน (Push Factors)
2. ปัจจัยที่มีส่วนในการดึงดูด (Pull Factors)

โดยมีสมมติฐานเบื้องต้นว่า เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ต้องการย้ายจากที่แห่งหนึ่งไปอยู่ ณ ที่อีกแห่งหนึ่งจะต้องมีสาเหตุเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและ/หรือทางด้านสังคม ดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่ทำให้คนย้ายออก คือ

1. ขาดปัจจัยทางธรรมชาติ การลดน้อยถอยลงของธรรมชาติ ทำให้ราคาต้นทุนทางการผลิตสูง อุปกรณ์การผลิตแพง
  1. การไม่มีงานทำ แรงงานล้น หรือมีเครื่องจักรมาทดแทน ทำให้ใช้แรงงานลดลง
  2. เกิดจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว อากาศเปลี่ยนแปลง และเกิดโรคระบาด เป็นต้น
  3. ถูกกดขี่หรือปราบปรามจากลัทธิทางการเมือง ศาสนา และชนชาติ หรือชาติพันธุ์
  4. เบื่อหน่ายชุมชน
  5. ผลกระทบที่เกิดจากชุมชนที่ทำให้โอกาสพัฒนาตนเองน้อย

ปัจจัยดึงดูดหรือแรงจูงใจที่ทำให้คนย้ายเข้า คือ

1. โอกาสได้งานทำสูง มีโอกาสได้เลือกอาชีพที่ชอบได้มาก
2. โอกาสสร้างความมั่งคั่งให้กับตัวเองและครอบครัวสูง
3. มีโอกาสในการศึกษาที่สูงขึ้น
4. สภาพแวดล้อมดี ดึงดูดใจ และสะดวกสบายในการดำรงชีพ อากาศดี การคมนาคมสะดวก บ้านเรือนดี การสาธารณสุขดี
5. การย้ายตามสามี ภรรยา หรือ บิดา มารดา บุตร
6. มีโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆที่สร้างขึ้นใหม่ มีความต้องการแรงงาน

คำว่า ดึงดูด หรือแรงจูงใจ นั้นได้มีการให้ความหมายไว้เป็นจำนวนมากโดยส่วนใหญ่มุ่งอธิบายไปที่แรงผลักดันภายในของแต่ละบุคคล ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมบางอย่างออกมาดังเช่น นักวิทยาศาสตร์กลุ่มหนึ่งได้กล่าวถึงแรงจูงใจไว้อย่างน่าสนใจว่า หมายถึง ความพยายามที่เกิดขึ้น

จากความปรารถนา แรงขับ ความต้องการ ดังนั้นแรงจูงใจจึงเป็นแรงผลักดันภายในที่ทำให้มนุษย์บรรลุถึงจุดหมายปลายทางและมีผลทำให้พฤติกรรมนั้นสิ้นสุดลง

D.J.Boque (อ้างใน พิรเทพ รุ่งชีวิน, 2522: หน้า 4) อธิบายเกี่ยวกับการย้ายถิ่นด้วยปัจจัย 2 อย่าง คือ ปัจจัยผลักและปัจจัยดึงดูด กล่าวคือ ปัจจัยผลักมีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นออกจากจุดเริ่มต้น และเป็นปัจจัยที่มีแรงผลักดันให้ประชากรที่ไม่ปรารถนาจะอาศัยในถิ่นเดิมอีกต่อไป แล้วแสวงหาถิ่นที่อยู่อาศัยใหม่ เพื่อหลีกเลี่ยงปัจจัยผลัก ขณะเดียวกันปัจจัยดึงก็มีอิทธิพลให้ประชาชนย้ายถิ่นเข้าสู่ถิ่นใหม่ โบกเกอร์ พบว่า ปัจจัยดึงจะอยู่ในท้องถิ่นที่มีสถานะทางเศรษฐกิจดีกว่าโดยเปรียบเทียบ

ประเภทของการย้ายถิ่น สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การย้ายถิ่นภายในประเทศ (Internal Migration) คือ การย้ายถิ่นจากหมู่บ้าน หรือในอำเภอ หรือจังหวัด ไปสู่อีกหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด หรือเป็นการย้ายถิ่นระหว่างชนบทกับเมืองหรือจากเมืองไปสู่ชนบท หรือกลับไปยังอีกเมืองและรวมการย้ายที่อยู่อาศัยระหว่างฤดูกาล เช่น หลังเสร็จสิ้นการทำไร่นา (สันทัด เสริมศรี , 2539: หน้า 159)
2. การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (External Migration) คือ การย้ายถิ่นข้ามเขตการปกครองของประเทศ เช่น การย้ายถิ่นของประชากรจากมาตุภูมิของตนไปทำงานยังต่างประเทศ

ลาโรซ เนติธรรมกุล (2522: หน้า 7) ได้ให้ความหมายของการย้ายถิ่น หมายถึง การย้ายถิ่นจากชุมชนหนึ่งไปยังชุมชนหนึ่ง ซึ่งอาจจะหมายถึง การย้ายถิ่นจากชุมชนชนบทหนึ่งไปยังชุมชนชนบทหนึ่ง หรือย้ายจากชุมชนชนบทหนึ่งไปสู่ชุมชนเมือง หรือ ย้ายจากชุมชนเมืองไปสู่ชุมชนชนบท และการย้ายถิ่นอาจเกิดจากความต้องการแสวงหาโชค หรือโอกาส ปรับปรุงให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม หรือเพราะต้องการหนีจากสภาวะการณ์แร้นแค้นทุกข์ยากไม่พึงปรารถนาในท้องถิ่นเดิม

สันสนีย์ ฉิมโฉม(2529: หน้า 3) ได้อธิบายความหมายของแรงจูงใจอีกแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นไว้อีกแนวความคิดหนึ่งว่า หมายถึง เหตุผลหรือวัตถุประสงค์ที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นตัดสินใจย้ายออกจากสถานที่ที่เคยอยู่เดิมไปยังสถานที่แห่งใหม่ ทั้งนี้อาจเนื่องจากเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ที่เคยอยู่เดิมที่เป็นแรงผลักดัน หรือเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่แห่งใหม่เป็นแรงดึงดูดหรือทั้ง 2 อย่างประกอบกัน ซึ่งสันสนีย์ ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยในการตัดสินใจย้ายถิ่น ดังนี้

แรงจูงใจด้านเศรษฐกิจ เป็นแรงจูงใจที่พิจารณาได้จากกรอบการวิเคราะห์ของทฤษฎี ผลักดันและดึงดูด ด้วยการพิจารณาจุดเริ่มต้นกับจุดหมายปลายทาง ประกอบด้วย 4 ปัจจัยได้แก่ ปัจจัยในถิ่นเดิม ปัจจัยในถิ่นใหม่ อุปสรรคระหว่างทาง และ ปัจจัยส่วนบุคคล โดยแรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจนี้ เกิดจาก 3 ประการคือ

1. การย้ายเพื่อหางานทำ อันเนื่องมาจากการไม่มีงานทำ หรือการว่างงานตามฤดูกาลประกอบกับสภาพความยากจน และผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภค จึงทำให้แรงงานในท้องถิ่นเคลื่อนย้ายไปทำงานนอกท้องถิ่น
2. การย้ายเพื่อหางานทำที่ดีกว่า สำหรับค่าจ้างที่มากกว่า สภาพแวดล้อมที่ดีกว่า
3. การย้ายเพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

แรงจูงใจทางด้านสังคม เป็นแรงจูงใจที่ช่วยเสริมแรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจให้มีความสำคัญและความจำเป็นยิ่งขึ้น เนื่องจากมีแรงจูงใจที่เกิดขึ้นในสถาบันสังคม สมาชิกของสังคมและส่วนประกอบอื่นๆของสังคม อันแสดงถึงความสัมพันธ์ของบุคคลที่อยู่ร่วมกับสังคม จึงจำแนกแรงจูงใจทางด้านสังคมออกเป็นรูปแบบต่างๆ อาทิ แรงจูงใจทางการศึกษา เพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และแรงจูงใจทางด้านครอบครัว อันได้แก่ การแต่งงาน หรือความสัมพันธ์กับญาติหรือครอบครัวอันทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่น ไปอยู่กับครอบครัวหรือญาติ ดังกล่าว

แรงจูงใจทางด้านวิถีในการดำเนินชีวิต นับเป็นมูลเหตุที่สำคัญต่อการย้ายถิ่นเช่นกัน ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ตามแรงจูงใจที่เป็นแรงผลักดันและแรงดึงดูด คือ การย้ายถิ่นเพื่อต้องการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่อันเนื่องจากความเบื่อหน่าย ความยากจน การย้ายถิ่นนั้นเพื่อชีวิตที่ดีกว่า หรือต้องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิม

กล่าวโดยสรุป การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่น ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยที่มีส่วนในการผลักดัน หรือ ปัจจัยในการดึงดูด สามารถวิเคราะห์ได้โดยพิจารณาจากปัจจัยใหญ่ๆ ดังนี้

1. ปัจจัยทางด้านประชากร เช่น ขนาดและความหนาแน่นของประชากร
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ
3. ปัจจัยทางด้านประเพณี วัฒนธรรม สังคม และความปลอดภัย
4. ปัจจัยทางการเมือง
5. ปัจจัยทางด้านสาธารณูปโภค
6. ปัจจัยทางด้านคมนาคม และการสื่อสาร
7. ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม

Paul Rabe (1990: p. 9) กล่าวถึงการกลับถิ่นฐานเดิมโดยสมัครใจของชาวม้ง ศึกษากรณีบ้านวินัย จังหวัดเลยว่า ผู้ลี้ภัยชาวม้งในศูนย์อพยพที่ตัดสินใจอย่างแน่วแน่ที่จะไม่กลับไปประเทศลาว เพราะว่าเป็นการเสี่ยงอย่างมาก หากจะเดินทางกลับไปภายใต้ระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ดังนั้นทางเลือกเพียงทางเลือกเดียวสำหรับชาวม้งก็คือการอพยพไปตั้งหลักแหล่งในประเทศที่สาม หรือไม่ก็ยังคงอาศัยอยู่ในศูนย์อพยพในประเทศไทยต่อไป อย่างไรก็ตามชาวม้งได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา 2 ทางด้วยกัน คือ รัฐบาลไทยน่าจะอนุญาตให้มีการจัดตั้งชุมชนผู้ลี้ภัยสำหรับชาวม้งขึ้น อันจะทำให้ชาวม้งได้อาศัยอยู่ในแผ่นดินไทยต่อไปอย่างสันติสุข และอีกแนวทางหนึ่งก็คือ การกำหนดเขตที่ปลอดภัยจากการปกครองของพวกเขาของพวกคอมมิวนิสต์และเป็นเขตที่ผู้ลี้ภัยได้รับความคุ้มครองในเรื่องความปลอดภัยจากการถูกโจมตีของรัฐบาลลาวและจะต้องเป็นเขตที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ใดๆที่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลลาวตั้งขึ้นเพื่อใช้บังคับชาวม้ง

เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์ (2539) ได้อธิบายถึงการย้ายถิ่นว่าการย้ายถิ่นเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อสนองตอบต่อสถานะทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของเขตพื้นที่ที่มีการย้ายถิ่นเข้าออก เป็นสำคัญ โดยมีแบบแผนการย้ายถิ่นที่ปรากฏโดยทั่วไปคือการย้ายถิ่นออกจากเขตพื้นที่ที่มีแรงกดดันทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง หรือแรงกดดันด้านอื่นๆเข้าไปสู่เขตพื้นที่ที่มีแรงกดดันต่ำกว่า โดยทั่วไปนั้น บุคคลที่พอใจสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสถานะด้านอื่นๆในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่จึงมักไม่คิดหรือไม่ต้องการที่จะละทิ้งถิ่นฐานและญาติมิตรไปอาศัยอยู่ในท้องถิ่นอื่นในทางตรงกันข้าม หากโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมของถิ่นกำเนิด หรือท้องถิ่นที่อาศัยไม่เปิดโอกาสให้บุคคลเขยิบฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของตนได้ตามที่มุ่งหวังหรือมีความเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่เป็นผลให้ไม่สามารถคงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไว้ในระดับที่ตนพอใจได้ บุคคลย่อมเกิดการเปรียบเทียบสถานภาพทางสังคมให้มีความต้องการย้ายถิ่นอาศัยไปอยู่ในถิ่นอื่นที่คาดว่าสถานภาพของตนจะดีขึ้นกว่าเดิม

สันทัด เสริมศรี(2539: หน้า 53-58) ได้สรุปการนำเสนอทฤษฎีว่าด้วยการย้ายถิ่น (Theory of Migrations) ของ ศาสตราจารย์ เอฟเวอร์เรต ลี (Everett Lee, 1966) ซึ่งพัฒนามาจากการสังเกตการณ์หลายประเทศและศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นจากประสบการณ์ที่ผ่านมา โดยกล่าวว่า การเข้าใจเรื่องราวการย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นทั่วไปในภูมิภาคต่างๆจะชัดเจนจำเป็นต้องพิจารณาจากองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ปัจจัยหรือเงื่อนไขในพื้นที่ต้นทาง (Place of Origin) หมายถึง พื้นที่ต้นทางจะมีได้ทั้งปัจจัยที่เป็นปัจจัยผลักดันและปัจจัยที่ดึงดูดหรือยึดบุคคลไว้ ปัจจัยที่ผลักดันถือเป็นปัจจัยลบ (-) ที่ทำให้คนไม่ประสงค์จะอยู่ในที่เดิม ในขณะที่ปัจจัยดึงดูดก็เป็นเสมือนปัจจัยบวก (+) เป็นสิ่งที่คอยยึดเหนี่ยวให้บุคคลประสงค์จะอยู่ในถิ่นที่เดิม นอกจากนี้ปัจจัยดึงดูดและผลักดันแล้วยังรวมถึง

ปัจจัยที่มีภาวะเป็นกลาง คือมีค่าเท่ากับศูนย์ (๐) คือไม่ผลักดันหรือดึงดูด ซึ่งเป็นองค์ประกอบต่างๆของการดำเนินชีวิตในพื้นที่ ปัจจัยสามลักษณะนี้ไม่คงที่จะมีการแปรเปลี่ยนตามเวลาหรือขึ้นอยู่กับบุคคลว่าจะให้คุณค่าต่อปัจจัยต่างๆนี้อย่างไร ตัวอย่างปัจจัยผลักดัน เช่น ความล้มเหลวในการทำมาหากิน การมีครอบครัวแตกสลาย ไม่มีที่ทำกิน ไม่มีบ้านอาศัย ส่วนตัวอย่างปัจจัยดึงดูด เช่น ความชอบในที่อาศัย การมีครอบครัวที่ดี ความสะดวกสบายในการทำมาหากิน เป็นต้น

2. ปัจจัยหรือเงื่อนไขในพื้นที่ปลายทาง (Place of Destination) ณ จุดของพื้นที่ปลายทางก็ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 3 กลุ่มเช่นเดียวกัน คือ ปัจจัยต่อต้านหรือดึงดูด และปัจจัยที่เป็นกลางๆ ปัจจัยดึงดูดเช่น ค่าแรงสูง โอกาสทำงานมีมาก มีสถานศึกษาที่ดี เป็นต้น ส่วนปัจจัยต่อต้านหรือผลักดัน อาจจะมีเช่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีน้อย ผู้คนไร้น้ำใจ มลภาวะเป็นพิษ เป็นต้น

3. ปัจจัยหรืออุปสรรคที่อยู่ระหว่างพื้นที่ต้นทางและพื้นที่ปลายทาง (Intervening Obstacles) การย้ายถิ่นจะเกิดขึ้นเมื่ออุปสรรคระหว่างพื้นที่ต้นทางกับพื้นที่ปลายทางมีมากหรือน้อย อุปสรรครวมทั้งแต่กระบวนการของการเดินทาง เช่น ค่าใช้จ่าย ระยะเวลา ขั้นตอนต่างๆที่จะต้องผ่านจากพื้นที่ต้นทางไปยังพื้นที่ปลายทาง ถ้าอุปสรรคน้อยก็จะช่วยในการตัดสินใจง่ายขึ้น

4. ปัจจัยด้านบุคคล ลักษณะของบุคคลจะเป็นตัวกำหนดคุณค่าของปัจจัยต่างๆเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ปลายทางและพื้นที่ต้นทาง ความแตกต่างของบุคคลไม่ว่าจะเป็น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพและแม้แต่ประสบการณ์ชีวิตจะเป็นตัวบ่งบอกถึงปัจจัยต่างๆว่ามีคุณค่าหรือไม่มีคุณค่าต่อผู้ย้ายถิ่น

ส่วน กฤตยา อาชวนิจกุล (2540: หน้า 5-10) กล่าวถึงสาเหตุของการย้ายถิ่นข้ามชาติว่าไม่เพียงแต่จะมีความหลากหลายอย่างยิ่ง แต่มีความซับซ้อนอย่างยิ่งด้วย โดยภาพรวมได้กล่าวว่าการย้ายถิ่นข้ามชาติเกิดจากสาเหตุหลักๆต่อไปนี้ คือ

1. ความแตกต่างของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
2. ความแตกต่างของโครงสร้างทางประชากร
3. ความขัดแย้งทางการเมือง
4. เงื่อนไขทางสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ
5. นโยบายของรัฐที่สนับสนุนหรือไม่สนับสนุนการย้ายถิ่นข้ามชาติ
6. ปัจจัยส่งเสริมการย้ายถิ่นที่สำคัญๆ ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน และความสะดวกของการคมนาคม เครื่องอำนวยความสะดวกของญาติพี่น้องเพื่อนฝูงที่ย้ายไปก่อน
7. ขบวนการข้ามมนุษย์ข้ามชาติ ซึ่งเป็นอาชญากรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการค้ายาเสพติดข้ามชาติ

ศุภางค์ จันทวานิช (2540: หน้า 4-5) ได้สรุปแนวคิดของการย้ายถิ่นไว้ว่า ครอบครัวและชุมชนนับว่ามีความสำคัญต่อการตัดสินใจในการย้ายถิ่น ในกรณีที่การตัดสินใจมักจะทำโดยผู้สูงอายุในครอบครัว(โดยเฉพาะผู้ชาย) ส่วนคนหนุ่มสาวและผู้หญิงก็จะเชื่อฟัง ความเป็นไปได้ของการย้ายถิ่นมีมากขึ้นเมื่อมีสายสัมพันธ์เชื่อมโยงเชิงครอบครัว ทำให้มีความช่วยเหลือทั้งทางด้านเงินทุนและเชิงวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งมีบทบาทของการปรับตัวในถิ่นปลายทาง โดยเฉพาะถ้าถิ่นปลายทางมีผู้ย้ายถิ่นรุ่นก่อนๆมา ก็จะได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนและญาติในถิ่นปลายทาง เช่น ด้านที่อยู่อาศัย ด้านหางาน การดำเนินการตามขั้นตอนของระบบราชการ รวมถึงการแก้ปัญหาส่วนตัวอื่นๆด้วย

กฤตยา อาชวนิจกุล (2545) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ที่ถูกนำมาใช้เพื่อนิยามความหมายของคนข้ามชาติไว้ 2 เกณฑ์ คือ “เส้นแบ่งเขตระหว่างประเทศ” และ “ การยอมรับจากสังคมถึงการมีตัวตนอยู่ของมนุษย์ โดยใช้เกณฑ์ที่ว่าบุคคลเกิดมาต้องมีสัญชาติและมีถิ่นที่อยู่ประจำ โดยเฉพาะสิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่ ดังนั้นความหมายคำว่า “คนข้ามชาติ” จึงหมายรวมถึง บุคคลที่เดินทางข้ามพรมแดนจากประเทศหนึ่งไปยังประเทศหนึ่ง และ บุคคลไร้สัญชาติ ซึ่งมีผลอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตและโอกาสในด้านต่างๆของชีวิตทุกๆด้าน โดยเฉพาะในเรื่องการย้ายถิ่นข้ามชาติไปยังประเทศที่สาม หรือที่สี่ ซึ่งหมายรวมถึงผู้ย้ายถิ่นผิดกฎหมาย ซึ่งหมายถึง ผู้เดินทางข้ามชาติทุกคนที่เดินทางจากประเทศหนึ่งไปยังประเทศหนึ่งโดยไม่ได้ผ่านช่องทางของการเข้าเมืองที่ถูกตั้งซึ่งอาจแบ่งได้ 3 กลุ่มใหญ่ คือ ผู้ลักลอบเข้าเมืองมาทำงาน ผู้เป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ข้ามชาติ และผู้พลัดถิ่นลี้ภัยจากสงคราม หรือ อุบัติภัยภายในประเทศ นั่นคือการเดินทางเข้าเมืองโดยปราศจากหนังสือเดินทางใดๆทั้งสิ้น หรือถ้ามีก็เป็นเอกสารเดินทางปลอม

Jerrold W. Huguet (2548) ได้ศึกษาว่า การย้ายถิ่นข้ามชาติในประเทศแถบเอเชียมีลักษณะสำคัญดังนี้ ก) มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ข) การย้ายถิ่นภายในภูมิภาคเอเชีย(ไม่รวมตะวันออกกลาง)มีอัตราส่วนที่เพิ่มขึ้น ค) มีแรงงานหญิงย้ายถิ่นข้ามชาติมากขึ้น และ ง) มีตลาดแรงงานเกิดขึ้นใหม่ในอนุภูมิภาค ตะวันออกกลางซึ่งเคยเป็นตลาดแรงงานอันดับแรกของแรงงานข้ามชาติจำนวนมากจากเอเชียในยุคแรก แต่ในช่วงปลายทศวรรษที่ 70 มีเพียง 6% ของแรงงานย้ายถิ่นข้ามชาติจากเอเชียมาทำงานในภูมิภาคนี้ แต่ระหว่าง พ.ศ.2538-2542 อัตราส่วนได้เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 40% ความต้องการแรงงานข้ามชาติที่เพิ่มมากขึ้นในเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นผลมาจากพัฒนาการอย่างรวดเร็วของภาคอุตสาหกรรมในอนุภูมิภาคเหล่านี้ และจำนวนประชากรในวัยทำงานที่มีอัตราการขยายตัวต่ำหรือจำนวนที่ลดลง

ประเทศไทยไม่ได้เป็นภาคีในอนุสัญญาระหว่างประเทศฉบับสำคัญต่างๆที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่นข้ามชาติ และมีการพัฒนานโยบายภายในประเทศที่ไม่ครอบคลุมทุกด้าน จึงส่งผลให้นโยบายและโครงการต่างๆของรัฐบาลเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติยังไม่ครบถ้วนและคลุมเครือ

แม้ประเทศไทยได้ให้ที่หลบภัยแก่กลุ่มบุคคลที่หนีภัยจากการสู้รบ หรือการปราบปรามทางการเมืองในประเทศเพื่อนบ้านมาเป็นเวลานาน แต่ประเทศไทยไม่ได้ลงนามในอนุสัญญา ค.ศ.1951 ว่าด้วยสถานะของผู้ลี้ภัยหรือในพิธีสาร ค.ศ. 1967 ของอนุสัญญาดังกล่าว กฎหมายไทยไม่ได้นิยามความหมายของ “ผู้ขอลี้ภัย” หรือ “ผู้ลี้ภัย” แม้จะมีช่องว่างเหล่านี้ แต่รัฐบาลไทยก็ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับ UNHCR ในการจัดการกับผู้ขอลี้ภัย ซึ่งในทางปฏิบัติ ถือว่า บุคคลที่ UNHCR ขึ้นทะเบียนให้เป็นผู้ขอลี้ภัยหรือผู้ลี้ภัย เป็น “บุคคลในความห่วงใยสำหรับ UNHCR” และให้ความคุ้มครองแก่คนเหล่านี้

2.2.2) ประเด็นการศึกษาเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ

ขจัดภัย บุษพัฒน์ (2536) มองปัญหาของผู้อพยพลี้ภัยจากอินโดจีนว่า เป็นกลุ่มที่ได้สร้างปัญหาให้กับไทยหลายประการ โดยมีได้หมายความว่าความถึงเฉพาะผู้อพยพชาวม้งเท่านั้น ซึ่งปัญหาดังกล่าว มีหลายประการ คือ

1. ผลกระทบด้านการบริหารและการปกครอง

- ภาระด้านงบประมาณ
- ภาระด้านการสิ้นเปลืองเจ้าหน้าที่
- ปัญหาการควบคุมดูแลผู้อพยพ

2. ผลกระทบทางด้านการเมือง

- ประชาชนเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อรัฐบาล
- ประเทศเพื่อนบ้านเกิดความหวาดระแวงสงสัยในเจตนาของรัฐบาล

3. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

- ความสิ้นเปลืองทรัพยากรของชาติ
- ปัญหาค่าครองชีพในท้องถิ่น
- ผลกระทบต่อการลงทุน
- ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของราษฎรในพื้นที่
- ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า

4. ผลกระทบทางด้านสังคม

- ปัญหาสังคมโดยทั่วไป

- ปัญหาหาเสพติด
- ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนในท้องถิ่นกับผู้อพยพ

5. ผลกระทบด้านความมั่นคงปลอดภัย

- เป็นจุดอ่อนในการแทรกซึมบ่อนทำลาย
- เป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรไทยบริเวณชายแดน
- เป็นสาเหตุของการรุกร้าอธิปไตยจากฝ่ายตรงกันข้าม
- ปัญหาดลาดมีด

6. ผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศ เนื่องจากเรามองว่าไทยให้ความช่วยเหลือกลุ่มต่อต้านลาวในการเข้าไปปฏิบัติการก่อความไม่สงบในลาว นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดช่องที่จะทำให้องค์กรต่างๆภายนอกประเทศหิบบกประเด็นนี้มาโจมตีไทยได้ในอนาคต

กฤตยา อาชวนิจกุล (2545) มองว่า ผลกระทบด้านความมั่นคงที่เกิดจากการอพยพข้ามชาติ เป็นความกังวลใจหลักของประเทศปลายทางที่รับผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติผิดกฎหมายจำนวนมาก ในความกังวลของรัฐปลายทางและประชาชนท้องถิ่น รวมถึงสื่อมวลชนด้วยก็คือ การเพิ่มขึ้นของจำนวนคนที่รัฐตรวจสอบไม่ได้ เพราะไม่มีระบบควบคุมจำนวนและที่อยู่อาศัย อาจก่อให้เกิดกิจกรรมนอกระบบอันไม่อาจควบคุมได้ของรัฐ เช่น การจ้างงานเถื่อน การรักษาเถื่อนโดยคลินิกเถื่อน รวมถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนอาชญากรรมที่ก่อโดยคนเถื่อน เป็นต้น ทั้งหมดนี้ดูเหมือนว่า ผู้ย้ายถิ่นผิดกฎหมายจะสร้างให้ความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมปลายทาง อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านของเหรียญผู้ย้ายถิ่นกลุ่มนี้ นับเป็นผู้ด้อยโอกาส ขาดอำนาจต่อรอง จึงสามารถถูกรังแก ถูกเอาเปรียบ และถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ง่ายทุกรูปแบบ ความเปราะบางของคนกลุ่มนี้ จึงอาจนำไปสู่การถูกทำร้ายนานาประการ หรือการถูกชักจูงให้กระทำการที่ผิดกฎหมายได้ง่าย ศูนย์ควบคุมผู้อพยพส่วนมากตั้งอยู่ตามแนวชายแดนทำให้กองกำลังของประเทศเพื่อนบ้านมักจะรุกร้าเข้ามาในเขตแดนไทย เพื่อทำลายหรือโจมตี บ้างก็ประหารผู้นำฝ่ายตรงข้าม ซึ่งอาศัยอยู่ในศูนย์ ซึ่งเป็นการยากที่จะจำแนกได้ออกว่าใครเป็นผู้อพยพตัวจริงหรือตัวปลอมเข้ามาเพื่อปลุกปั่นชักชวนให้ผู้อพยพก่อความไม่สงบ และสถานภาพของผู้อพยพในศูนย์ ก็ไม่ใช่ นักโทษ และสามารถขออนุญาตเข้าออกนอกศูนย์ได้ อาจเป็นช่องทางทำให้เกิดการกระทำอันเป็นภัยและกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศได้ ประเด็นผลกระทบต่อความมั่นคงยังคงมีความซับซ้อน มีอาจดูได้เพียงด้านเดียว อาจต้องตีความว่า เป็นผลกระทบทางใด เช่น เศรษฐกิจ ความสงบเรียบร้อยในสังคม วัฒนธรรม หรือการเมือง และใครเป็นผู้ได้รับผลกระทบต่างๆเหล่านั้น ผลที่ได้เป็นบวกหรือเป็นลบต่อสังคมปลายทาง เรื่องผลกระทบต่อความมั่นคงจึงเป็นโจทย์ใหญ่มากที่สุด

สิทธิเดช วงศ์ปรัชญา (2548) กล่าวถึง การเคลื่อนไหวของบุคคล 2 สัญชาติ ชาวฝั่งสัญชาติอเมริกันในลักษณะปิด ติดต่อเชื่อมโยงกับ สมาชิกขบวนการต่อต้านลาว เดินเข้า-ออก ไทยและมีการพบปะแกนนำขบวนการต่อต้านลาว รวมทั้งมีความเชื่อมโยงกับองค์กรทางชาติพันธุ์ เช่น มูลนิธิชาวไทยภูเขา ซึ่งในลักษณะการแสวงประโยชน์ด้านต่างๆ ในห้วงที่ผ่านมามีเกิดความขัดแย้งระหว่างชาวฝั่งกับส่วนราชการ ชาวไทยพื้นราบและกลุ่มชาติพันธุ์ข้างเคียง ในเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ แย่งชิงที่ดินทำกินและปัญหาสภาพแวดล้อม เช่น การบุกรุกที่ป่าสงวน และต้นน้ำลำธาร รวมทั้งการเรียกร้องสถานะบุคคลบ่อยครั้ง ในปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น มักมีการเรียนไปยังหน่วยราชการ องค์กรต่างๆทั้งภายในและระหว่างประเทศ ปัญหาชาวฝั่งที่สำคัญประกอบด้วย

- 1) ชาวฝั่งดั้งเดิม ที่อยู่ในไทยมานานตั้งแต่แรก ในส่วนนี้ไม่มีปัญหามากนัก ส่วนใหญ่ได้รับสัญชาติเป็นคนไทย มีที่ดินทำกินแต่จะมีปัญหาในเรื่องเอกสารสิทธิเป็นส่วนใหญ่
- 2) ชาวฝั่งที่ร่วมเคลื่อนไหวกับคอมมิวนิสต์ และลงมอบตัวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ส่วนใหญ่ได้รับสถานะบุคคลสัญชาติไทย แต่มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ในทางราชการไม่สามารถจัดสรรได้ครบ และพวกที่ได้รับจัดสรรแล้วมักจะมีปัญหาข้อขัดแย้งกับเจ้าของเดิม ทำให้เกิดความขัดแย้งต่อกัน
- 3) ฝั่งที่อพยพเข้ามาใหม่หลังปี พ.ศ.2545 รวมทั้งฝั่งอพยพจากวัดถ้ำกระบอก อำเภอพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี ฝั่งส่วนนี้มักมีปัญหาระงับสถานะบุคคล ที่ดินทำกินและการติดต่อเชื่อมโยงกับขบวนการต่อต้านลาวและแกนนำจากนอกประเทศ บางส่วนได้รวมตัวกันอพยพไปอยู่ในบริเวณชายแดนไทย-พม่า บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ

4) ฝั่งอพยพข้ามชาติบ้านห้วยน้ำขาว อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นฝั่งที่เดินทางอพยพเข้ามาใหม่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 จนถึงปัจจุบัน มีบางส่วนเดินทางหลบหนีออกจากพื้นที่ไปอยู่ในจังหวัดต่างๆทางภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดตากเป็นจำนวนมาก

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ(สภาพความมั่นคงแห่งชาติ. เอกสารยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน พ.ศ. 2548-2549: หน้า9) พบว่า ประเทศไทยได้มีการวางยุทธศาสตร์ความมั่นคงตามแนวชายแดนโดยมองจากสภาพพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันทั้งพื้นที่ที่มีการพัฒนา พื้นที่ที่กำลังพัฒนา และพื้นที่ที่เป็นชนบทห่างไกล โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดนส่วนใหญ่มีสภาพเป็นชนบทที่ห่างไกลทุรกันดารและล้าหลัง การพัฒนาต่างๆยังเข้าไปไม่ถึงอย่างเต็มที่ ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของคนที่อยู่บริเวณชายแดนมีความล้าหลังกว่าสังคมส่วนใหญ่ของประเทศ ขณะเดียวกันพื้นที่ชายแดนบางพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันตกยังมีชนเผ่าที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากสังคมไทยโดยทั่วไป และบางพื้นที่ก็มีกลุ่มคนที่ยังไม่มี

สถานะทางกฎหมายและที่ดินทำกินที่ชัดเจน นอกจากนี้โดยที่บริเวณพื้นที่ชายแดนมีผลประโยชน์มากจึงเป็นที่มาของปัญหากลุ่มอิทธิพลอำนาจมืดทำการแสวงหาผลประโยชน์ในทางที่ผิด และมักจะเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ

ในส่วนของการปฏิบัติของส่วนราชการต่างๆ ในบริเวณพื้นที่ชายแดนก็มีปัญหาในเรื่องความเป็นเอกภาพทางความคิดและการปฏิบัติ โดยแต่ละส่วนราชการแยกดำเนินงานตามภารกิจของตน และบางส่วนราชการก็จัดลำดับการดำเนินงานในพื้นที่บริเวณชายแดนไว้ในลำดับหลังหรือบางครั้งทิศทางการดำเนินงานของส่วนราชการต่างๆ ก็สวนทางกัน อันมีผลทำให้ศักยภาพในการป้องกันประเทศและแก้ไขปัญหา รวมทั้งการพัฒนา โอกาสในความร่วมมือด้านต่างๆ กับประเทศเพื่อนบ้านต้องลดน้อยถอยลงไป หรือบางครั้งก็กลับกลายเป็นการสร้างปัญหาและอุปสรรคในเรื่องอื่นๆ ตามมา อันทำให้ต้องทุ่มทรัพยากรเข้าไปแก้ปัญหาดังกล่าวต่อไป

สภาพพื้นที่บริเวณชายแดนที่มีจุดอ่อนทั้งจากสภาพปัญหาของพื้นที่และสภาพปัญหาในด้านการบริหารจัดการ ขณะเดียวกันพื้นที่บริเวณชายแดนกลับต้องเป็นพื้นที่ที่รองรับปัญหาด้านต่างๆ จากประเทศเพื่อนบ้านด้วย จึงส่งผลให้เกิดปัญหาอันมีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติที่สำคัญหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นช่องทางปัญหาต่างๆ จากประเทศเพื่อนบ้านกระจายลึกเข้ามาภายในประเทศทำให้ยากต่อการแก้ไข พร้อมกันนี้ยังส่งผลให้ปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงบริเวณชายแดนมีความหลากหลายและสลับซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นจนยากที่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะสามารถแก้ไขให้คลี่คลายลงได้ และบางครั้งก็ทำให้บางปัญหาต้องขยายลุกลามออกไปจนกระทบต่อความร่วมมือและความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านด้วย

แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหา เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในพื้นที่ชายแดนที่มีประสิทธิภาพสูงสุดจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของ “คน” และสถานะแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ชายแดน และเร่งรัดพัฒนาศักยภาพของชุมชนและพื้นที่เป้าหมายในบริเวณพื้นที่ชายแดนให้มีความเข้มแข็ง โดยการเน้นปลูกจิตสำนึกความมั่นคง ด้วยการสนับสนุนให้คนชายแดนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่กระทบต่อความมั่นคงและการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนปรับตัวให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยยังคงสามารถรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของตนไว้ได้ รวมทั้งสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไป พร้อมกันนี้ดำเนินการให้สังคมส่วนใหญ่ของประเทศยอมรับคนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เพื่อส่งเสริมให้คนชายแดนมีความผูกพันกับสังคมไทยส่วนใหญ่และพร้อมที่

จะผนึกกำลังเข้ามาเป็นหูเป็นตาช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆของชาติ แทนที่จะช่วยเหลือซึ่งช่องทางให้แก่ภายนอกประเทศที่จะเข้ามา

จากการอพยพข้ามชาติของชาวม้งลาวในพื้นที่บ้านห้วยน้ำขาว พบว่ามีกลุ่มขบวนการแสวงหาผลประโยชน์ข้ามชาติ โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐและอดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องและเกี่ยวข้องกับองค์กรทางชาติพันธุ์ ที่นำโดยบุคคลสองสัญชาติ เป็นการขยายผลจากการอพยพชาวม้งไร้สัญชาติจากวัดถ้ำกระบอกที่ผ่านมา มีการโฆษณาชวนเชื่อ ผ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียง อาศัยกระแสความเป็นโลกาภิวัตน์ และการเดินทางที่สะดวก ทำให้ม้งจากลาวจำนวนมากอพยพเข้ามาสู่ไทย เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีกว่า ประกอบกับมีองค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศเข้าให้การดูแลอย่างดี ขณะที่ทางราชการไทย ขาดการดำเนินนโยบายที่ชัดเจน เด็ดขาด จึงเป็นภาระของไทยต่อชนกลุ่มนี้ต่อไป และในกลุ่มผู้อพยพดังกล่าวมีจำนวนหนึ่งอ้างความสัมพันธ์ในอดีตที่เคยร่วมเป็นสหประชาชาติกับสหรัฐอเมริกาด้วย

2.2.3) ประเด็นการศึกษาเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคม

อานนท์ อาภาภิรมย์ (2518) กล่าวถึงวิวัฒนาการเกี่ยวกับเกี่ยวกับความรู้ของมนุษย์ ความเป็นมาของสังคมวิทยา ขอบเขตของสังคมวิทยา โดยเน้นถึงความสำคัญของมนุษย์และสังคมเป็นสำคัญ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ก่อให้เกิดสังคม แบบแผนวัฒนธรรม สถานภาพ บทบาท หน้าที่ของมนุษย์ ซึ่งพวกเขาจะแสดงออกถึงพฤติกรรมทางสังคมต่อกัน เกิดการจัดลำดับทางชนชั้นทางสถาบันสังคม การเคลื่อนไหวทางสังคม การจัดระเบียบสังคม ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยได้ยกแนวคิดของ Young และ Mack ที่เกี่ยวกับสถานภาพทางสังคม ดังนี้ โดยแบ่งสถานภาพออกเป็น 2 ลักษณะ เช่นกัน

1. สถานภาพโดยกำเนิด (Ascribed Status) เป็นเรื่องของการที่บุคคลนั้นได้รับสถานภาพมาโดยเงื่อนไขทางชีววิทยา (Biological Condition) เช่น สถานภาพทางวงศ์ญาติ สถานภาพทางเพศ สถานภาพทางอายุ สถานภาพทางเชื้อชาติ สถานภาพทางถิ่นกำเนิด และสถานภาพทางชั้นสังคม

2. สถานภาพโดยการกระทำ (Achieved Status) สถานภาพประเภทนี้ได้รับมาภายหลังอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสำเร็จจากการกระทำของตน เช่น สถานภาพทางสมรส สถานภาพทางบิดามารดา สถานภาพทางการศึกษา สถานภาพทางอาชีพ และ สถานภาพทางการเมือง

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524) ได้ให้ความหมายของคำว่า สถานภาพทางสังคม ไว้ว่า

สถานภาพทางสังคม (Social Status) หมายถึง ตำแหน่ง ยศ หรือ ฐานะ ที่แสดงถึงความสูงต่ำของบุคคล เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นในกลุ่มหรือในสังคม บุคคลหนึ่งอาจมีได้หลายสถานภาพในสังคม

เอกสารการสอนวิชาสังคมวิทยาของ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2528) ที่กล่าวครอบคลุมเนื้อหาและพัฒนาการทางสังคมวิทยา รวมทั้งเนื้อหาทางด้านสังคม เช่น การจัดระเบียบทางสังคม อำนาจทางสังคม ประชากร พฤติกรรมทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น

โดยมีการอ้างทฤษฎีแนวคิดทางด้านสังคมวิทยาในเรื่องสถานภาพทางสังคมไว้ เช่น Ralph Linton ได้แยกลักษณะของสถานภาพออกเป็น 2 ลักษณะ

1. สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด (Ascribed Status) เป็นสถานภาพที่ได้มาโดยอัตโนมัติตั้งแต่แรกเกิด เช่น เพศ อายุ ความสัมพันธ์ทางสายเลือด

2. สถานภาพสัมฤทธิ์ (Achieved Status) เป็นสถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2543) เอกสารประกอบการสอนที่ว่าด้วยเรื่องทางสังคมศาสตร์ พฤติกรรมของมนุษย์ ลักษณะของพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกต่อสังคม และพฤติกรรมร่วมของมนุษย์ในสังคม บุคคลจะมีสถานภาพหรือตำแหน่งสูงหรือต่ำโดยทั่วไป มักขึ้นอยู่กับชนิดหรือขนาดของตัวกำหนดสถานภาพ ดังต่อไปนี้

- อำนาจหน้าที่ หรือ สิทธิอำนาจ เป็นอำนาจตามกฎหมายหรือตามประเพณี
- อำนาจ หมายถึง ความสามารถที่จะใช้อิทธิพล
- เทือกเถาเหล่ากอ
- ความมั่งคั่ง
- ระดับการศึกษา
- ชนิดหรือจำนวนของผู้ที่นับถือศาสนา
- ลักษณะทางชีวภาพ

2.2.4) ประเด็นการศึกษาเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับด้านสิทธิมนุษยชน

ขจัตถิช นุรุชพัฒน์ (2536: หน้า 63-65) ได้กล่าวถึงปัญหาของม้งอพยพว่า ปัญหาที่นำหนักใจอยู่ขณะนี้ยังคงมีม้งลาวตกค้างรอการเดินทางไปประเทศที่สามอยู่เป็นจำนวนมากและไม่มีประเทศไหนอยากจะรับเหมือนอย่างที่เคยรับม้งกลุ่มเก่าจากสำนักสงฆ์ถ้ากระบอก เนื่องจากมีคุณสมบัติที่ไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และมักจะเป็นกลุ่มที่เรียกว่าแรงงานไร้ฝีมือ เพราะส่วนใหญ่จะไม่ได้รับการศึกษาและการพัฒนาทางด้านทักษะฝีมือแรงงาน และปัญหาด้านการใช้ภาษา

ทำให้เกิดปัญหาด้านการปรับตัว อพยพเหล่านี้เมื่อเข้าไปอยู่ในประเทศที่สาม ก็เข้าไปสร้างปัญหาให้กับประเทศนั้นๆอีกเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามในเมื่อปัญหาผู้อพยพลี้ภัยเป็นปัญหาของมนุษยชาติโดยส่วนรวม จึงไม่ใช่ปัญหาที่ประเทศไทยจะต้องมาแบกรับแต่เพียงประเทศเดียว จึงควรที่ช่วยแบ่งเบาไปตามสมควร นอกจากประเทศที่สามที่ไม่ค่อยอยากรับมั่งอพยพแล้ว บางส่วนก็ไม่อยากไปอยู่ประเทศที่สาม เพราะว่าเคยชินกับสภาพความเป็นอยู่บนป่าเขา ซึ่งในศูนย์อพยพของไทยก็มีสภาพที่ใกล้เคียงกับบ้านเกิดของผู้อพยพ นอกจากนี้ปัญหาหลักที่ทำให้การผลักดันเป็นไปได้ด้วยความยากลำบากก็คือ จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มาก เพราะมีอัตราการเกิดที่สูงเนื่องจากพวกม้งนิยมมีลูกมาก แม้ว่า ทางองค์กรต่างชาติจะได้เข้าไปปรณรงค์ในการคุมกำเนิดแล้วก็ตาม การจะอพยพไปที่อื่นต้องไปกันทั้งหมด ความเชื่อของม้งก็เป็นอุปสรรคที่สำคัญ โดยพวกนี้มีความเชื่อว่าหากเดินทางไปต่างประเทศแล้ว ผิดพรพบุรุษจะไม่สามารถเดินทางติดตามไปอยู่ด้วยได้และยังเชื่อถือความเห็นของผู้นำกลุ่มเป็นสำคัญอีกด้วย จึงมีผลต่อการตัดสินใจมาก

ขจัดภัย บรูซพัตน์ ยังได้หยิบยกอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพของผู้ลี้ภัยและพิธีสารเกี่ยวกับสถานะของผู้ลี้ภัย พ.ศ. 2494 มาตราที่ 2 ได้กำหนดอย่างกว้างๆว่า “ผู้ลี้ภัยมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับและมาตรการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนของประเทศที่ตนพำนักอาศัยอยู่ และเนื่องจากเป็นการอพยพหนีภัยความเดือดร้อนต่างๆที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว เมื่อภัยพิบัติเหล่านั้นสิ้นสุดลงผู้อพยพจะต้องเดินทางกลับถิ่นฐานเดิมของตน การเข้าไปอยู่อาศัยในประเทศข้างเคียงจะถือว่าเป็นการเข้าเมืองโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้นผู้อพยพจะต้องถูกจับกุม คุมขังตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง เพื่อรอการส่งกลับประเทศของตน”

แต่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้อพยพเข้าเมืองแต่ละครั้งมักจะมีเป็นจำนวนมาก ทำให้การดำเนินการยากลำบากเนื่องจากไม่มีเจ้าหน้าที่จำนวนเพียงพอ ดังนั้นในการนำเอาพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองมาใช้จึงเป็นไปได้ในลักษณะที่มีการผ่อนปรน เช่น จำกัดบริเวณที่อยู่อาศัย ซึ่งอาจจะจำกัดในพื้นที่แคบๆเช่นในค่ายผู้อพยพ หรือจำกัดพื้นที่กว้างๆโดยคลุมเอาพื้นที่ของจังหวัดก็ได้ เช่น การกำหนดให้ชาวญวนอพยพรุ่นเก่าอาศัยอยู่ในจังหวัดที่ประกาศเป็นเขตควบคุม เป็นต้น ซึ่งสิทธิต่างๆของผู้อพยพนั้นจะเป็นไปตามข้อกำหนดของประเทศผู้ให้การพักพิงซึ่งเป็นเรื่องการผ่อนปรนโดยเห็นแก่หลักมนุษยธรรมมากกว่า

อารง สุทธศาสตร์ (2544) ได้มองเรื่องสิทธิมนุษยชนในแง่ของชนกลุ่มใหญ่เป็นผู้กำหนดกติกา เนื่องจากชนกลุ่มใหญ่มีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์และมีชาติพันธุ์นิยมสูงตามธรรมชาติของชาติพันธุ์ทั่วไป และในขณะเดียวกันชนกลุ่มใหญ่เป็นผู้กุมบังเหียนทางการเมืองการปกครอง ดังนั้นกติกาต่างๆของประเทศชาติถูกกำหนดโดยชนกลุ่มใหญ่เป็นส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นเราจะเห็นว่าสถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันการศึกษา สถาบันเศรษฐกิจ

สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา หรือสถาบันอื่นๆ ในสังคม มักจะเป็นไปตามมาตรฐาน ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ ถึงแม้ในบางครั้งมีการกำหนดในสิ่งซึ่งขัดกับ ประเพณีวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่เอง แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่ชนกลุ่มใหญ่ยอมรับได้หรือสมยอมได้ ในขณะที่ชนกลุ่มน้อยอาจจะยอมรับกติกาไม่ได้เพราะตกอยู่ในสภาพเสียเปรียบในทางปฏิบัติ เนื่องจากระเบียบทางสังคมโดยรวมขัดกับวิถีชีวิตของตน สิ่งที่มีเหตุผลและถูกต้องตามทำนองคลองธรรมที่สุดว่าชาติพันธุ์กลุ่มน้อยพึงกระทำ คือ เรียกร้องความเท่าเทียมในทางปฏิบัติ

สิทธิเดช วงศ์ปรัชญา(2548) มองถึงการแทรกแซงจากต่างประเทศซึ่งพบว่ามีการแทรกแซง โดยการกดดันต่อประเทศที่มีปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในรูปแบบขององค์กรเอกชนรวมทั้งองค์กรในเครือสหประชาชาติ(UN) ที่เข้ามาดูแลช่วยเหลือชนกลุ่มน้อย สำหรับชาวม้งเมื่อเกิดปัญหาที่รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายของรัฐหรือจากกรณีความขัดแย้งที่มักจะใช้เป็นช่องทางในการเรียกร้อง เพื่อขอความเป็นธรรม

ซึ่งแนวคิดที่ได้นำมาใช้ในการศึกษารั้งนี้ มีความสอดคล้องกับปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดที่ทำให้มีการตัดสินใจในการอพยพย้ายถิ่นของม้งลาว ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 8,000 คน ในระยะเวลา 5 ปี แต่มีเงื่อนไขที่จำกัดในการอยู่อาศัยและมีสิทธิในประเทศรองรับคือ ประเทศไทยประเด็นสำคัญคือ การที่ผู้อพยพเหล่านี้ ได้กลายเป็น ผู้ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และไม่ได้รับการยอมรับให้อพยพต่อไปยังประเทศจุดหมายปลายทางที่ผู้อพยพมีความมุ่งหวัง และได้กลายเป็นปัญหาสำหรับประเทศไทยซึ่งยืดเยื้อยาวมาถึง 5 ปีแล้ว และไทยได้พยายามหารือกับ สปป.ลาว ในการแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้เรื่อยมา

2.3 กรอบแนวคิดในการศึกษา

โดยการนำเอาแนวคิดด้านปัจจัยผลักดันในการตัดสินใจที่เดินทางข้ามชาติ และ ปัจจัยดึงดูดจากประเทศผู้รับ มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา

